

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT

SZAKMAI SZEMLE

XXIV. évfolyam 1. szám

ALAPÍTVÁ: 2003
BUDAPEST
2026

TARTALOM

NEMZETBIZTONSÁG ELMÉLETE

Dr. Dávid Ferenc

A magyar rádiófelderítés második világháború utáni megszervezője: Pataky (Bachner) Ernő	5
--	---

BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA

Tóth Klaudia

Az orosz befolyásszerzés módszertana, eredményei és várható alakulása Afrikában II.	20
---	----

Dr. Prantner Zoltán

Az 1989-es romániai forradalom körüli sajtópolémia hatásai Magyarország külpolitikájára	36
--	----

Hóhn Gréta

Orosz-ukrán információs háború: Az ukrán médiateret érintő változások	60
---	----

Kóré András

A keresztények aktuális biztonsági és jogi helyzete az Iráni Iszlám Köztársaságban	74
--	----

ALKALMAZOTT NEMZETBIZTONSÁGI-ELHÁRÍTÓ ISMERETEK

Dr. Tóth Tamás

A hazai törvényes kommunikációellenőrzés a digitalizáció hajnalán – nemzetbiztonsági szervezetrendszer és jogszabályi környezet 1990–2004 között.....	92
--	----

Dr. Farkas Ádám

A mesterséges intelligencia lehetőségei az adatelemzésben, kiemelten a nemzetbiztonsági ellenőrzés során történő alkalmazására	104
---	-----

FÓRUM

Dr. Babos Sándor

Az intergenerációs vezetés adaptálása a nemzetbiztonságban.....	128
---	-----

Dr. Tóth Judit

Az egészségügyi ellátórendszer nemzetbiztonsági szerepe – Az Achilles-sarok: A békeidős rendszer átállíthatósága vészhelyzeti üzemmódba.....	156
---	-----

AZ OLVASÓHOZ

Knapp Gábor

Katonai Kibertér 2025 konferenciabeszámoló.....	174
---	-----

Péter Kinga Fruzsina

Kína – A középső birodalom Könyvbemutató	184
---	-----

SZERZŐINK	205
-----------------	-----

E SZÁMUNKAT LEKTORÁLTÁK	206
-------------------------------	-----

A PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI	207
-------------------------------	-----

DR. DÁVID FERENC¹

A MAGYAR RÁDIÓFELDERÍTÉS MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁNI MEGSZERVEZŐJE: PATAKY (BACHNER) ERNŐ

A tanulmány egy 20. századi magyar honvédtiszt élettörténetét és pályaképét mutatja be. Egy erdélyi és magyar származású család gyermekeként élete korai szakaszát Bécsben töltötte, majd Győrben érettségizett, végül Budapesten járt egyetemre. A baloldali (kommunista) mozgalom szereplője, akivel szemben még büntetőeljárás is indult, miközben a híradó fegyvernemnél szolgált. Rádiófelderítőként egy magyar–német egység parancsnoka a megszállt Kárpátalján, a katonai hírszerzés kiértékelő tisztje Budapesten, majd gépkocsizó rádiófelderítő század parancsnoka Erdélyben. A második világháború után a magyar katonai rádiófelderítés megszervezője, akit a koncepciós eljárások sorában szabadságvesztés-büntetésre ítélték, ahonnan utóbb amnesztiával szabadult, majd bűncselekmény hiányában felmentették. Személye feledésbe merült, ezt követően az MTA Kibernetikai Kutatócsoport, majd Számítástechnikai Központ munkatársa, aki részt vett az első hazai digitális számítógép megépítésében és fejlesztésében. Életútja a politikai fordulatokkal terhelt korszak lenyomata, személye a magyar katonai rádiófelderítés történetének meghatározó szereplője.

Kulcsszavak: katonai hírszerzés, rádiófelderítés, titkosszolgálat-történet

THE ORGANIZER OF HUNGARIAN RADIO INTELLIGENCE AFTER WORLD WAR II: ERNŐ PATAKY (BACHNER)

The study presents the life and career of a twentieth-century Hungarian military SIGINT officer. Born into a family of Transylvanian and Hungarian descent, he spent his early years in Vienna, Austria, completed his secondary education in Győr, Hungary and pursued university studies in Budapest. He became involved in the left-wing (communist) movement, and criminal proceedings were even initiated against him while he was serving in the signal corps. As a radio intelligence officer, he commanded a joint Hungarian–German unit in recovered Transcarpathia, later served as an analysis officer within the military intelligence in Budapest, and subsequently led a motorized radio reconnaissance company in Transylvania. After the Second World War, he played a key role in organizing Hungary’s military radio intelligence. During the wave of political show trials, he was sentenced to imprisonment but was later released through amnesty and eventually acquitted for lack of criminal offence. His name faded into obscurity thereafter. In the post-war period, he worked at the Cybernetics Research Group and later at the Computing Centre of the Hungarian Academy of Sciences, contributing to the construction and

¹ Dr. Dávid Ferenc PhD, történész. ORCID-azonosító: 0000-0003-0570-2899; MTA-azonosító: 10047958; MTMT-azonosító: 10021299

development of Hungary's first digital computer. His life encapsulates the turbulent political transformations of his era and secures him a place among the key figures in the history of Hungarian military radio intelligence.

Keywords: *military intelligence, radio reconnaissance, intelligence history*

Gyermekkor és fiatalkori évek

A magyar katonai rádiófelderítés történetének meghatározó alakja 1913. január 21. napján született az alsó-ausztriai Mödling településen. Édesapja, Bachner József² egy nagyszebeni evangélikus, míg édesanyja, Urbánovszki Paulina³ egy székesfehérvári katolikus család gyermeke volt.⁴ A család ismeretlen körülmények között először Alsó-Ausztriában, majd Bécsben élt,⁵ ahol hivatalosan 1925. július 31. napjáig tartózkodott, de időközben és ténylegesen már visszaköltözött Győrbe, ahol az édesapa főkönyvelőként helyezkedett el.⁶

Bachner Ernő négy elemi osztály elvégzését követően, 1923 szeptemberétől a nyolcosztályos győri M. Kir. Állami Révai Miklós Főreáliskola (majd Reáliskola) tanulója volt. Tanulmányi előmenetelét az első években jó, majd azt követően inkább közepes-jó teljesítmény jellemezte, folyamatos jeles eredményt kizárólag testgyakorlásból ért el, amihez alkalmanként a vallástan vagy a szabadkézi rajz tantárgy társult.⁷ Már fiatalon az oktatási intézmény önképzőköreinek és énekkarának tagja, ugyanő tervezte a középiskola évente megjelenő értesítőjének díjnyertes fejlécét és záródíszítését.⁸ 1929 decemberében az iskolai sportkör céllövőszakosztálya által rendezett

² Bachner József (Nagyszeben, 1886. március 9. – Győr, 1933. március 20.) családneve gyakran „Pataky” formában került feltüntetésre, ellenben ugyanő még a családnév megváltoztatását megelőzően elhunyt.

³ Urbánovszki Paulina (Székesfehérvár, 1888. június 28. – Budapest, 1944. június 20.) édesapjának családneve Urbánovszki, a gyermek keresztnéve Paulina formában került anyakönyvezésre; a később keletkezett köz- és más okiratokban a családnév Urbanovszki, Urbanovszky, Urbanowszky, illetve a keresztnév rövidebb Paula alakjában rögzült.

⁴ Urbanovszki Paulina és a család másik gyermeke, a szintén római katolikus vallású Bachner Elvira 1927. november 15-ével utóbb áttértek az evangélikus egyházba, lásd: Evangélikus Országos Levéltár (EOL) A győri ágostai hitvallású evangélikus egyházba áttérők anyakönyve. II. kötet, 1891- ; az Evangélikus Országos Levéltár és Dr. Kertész Botond levéltárvezető szíves támogatását ezúton is köszönöm.

⁵ Bachner József 1907. július 7-ével még, mint egyedülálló kereskedelmi hallgató szerepelt a Bécsi Szövetségi Rendőrigazgatóság (Bundespoliczeidirektion Wien) lakcímnnyilvántartási irataiban, lásd: Wiener Stadt- und Landesarchiv (WStLA) Meldezettel für Unterparteien, Josef Bachner, 1907. október 17.; a Wiener Stadt- und Landesarchiv és Robert Plank szíves támogatását ezúton is köszönöm.

⁶ WStLA Meldezettel für Unterparteien, Josef Bachner, 1925. július 24.; feltételezhető, hogy Bachner Ernő életének 1913 és 1923 közötti éveit részben osztrák területen töltötte.

⁷ SIMON Miklós (szerk.): *A győri M. kir. Állami Révai Miklós Reáliskola LI[–LIX]. értesítője az 1923/1924. [–1931/32.] iskolaévről.* k.n., Győr, 1924[–1932]. 6. o.; SIMON 1925, 54.; SIMON 1927, 82.; SIMON 1928, 51.; SIMON 1929, 64.; SIMON 1930, 97.; SIMON 1931, 81.; SIMON 1932, 85.

⁸ SIMON 1927, 46.

Bohn-vándordíjas egyéni verseny hatodik helyezését érte el,⁹ szorosabb és életre szóló kapcsolat mégis a szabadidős és túravezetéshez kötötte.¹⁰ 1930 júniusában az osztálya átlagához igazodó közepes eredménnyel érettségizett.¹¹

1931. július 20-tól¹² egyéves önkéntes szolgálati idejét a Budapest IX., Budaörsi út 51. szám alatt, a Sas-hegy lábánál elhelyezkedő Károly-laktanyában,¹³ a M. Kir. Honvéd Központi Híradó Iskolában (a továbbiakban: KÖHI) töltötte, ugyanonnan 1932. szeptember 30-ával emléklapos (tartalékos) zászlósként nemtényleges viszonyba helyezték.¹⁴ A honvédségi szolgálat végeztével a fővárosban maradt és ezt követően kezdhette meg egyetemi tanulmányait.

1932 és 1937 között összesen hat szemeszteren keresztül a budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója, ugyanott szakvizsgát nem tett, ekként egyetemi diplomával sem rendelkezett.¹⁵ Tanulmányait az 1932/1933. tanév őszi félévében kezdte meg és megszakítás nélkül három féléven keresztül folytatta német–angol–filozófia szakon. 1933. március 20. napján elhunyt magántisztviselő édesapja Győrben, feltehetően ezzel összefüggésben nyugdíjas özvegy édesanyja a Győr, Andrassy utca 59. szám alól a Buda utca 24. szám alá költözött, míg felsőfokú tanulmányokat folytató gyermeke az 1933/1934. tanév őszi szemeszterében már tandíjhátralékosként szerepelt, a tavaszi szemeszterről pedig kimaradt.¹⁶ A család helyzetét és megélhetését nehezítette, hogy az édesapa egy tízéves lánygyermeket is maga után hagyott félárván.¹⁷ 1934 őszén és feltételezhetően mindezek okán, a huszonegy éves Bachner Ernő nagykorúsítva lett.¹⁸

⁹ A győri Révai Miklós reáliskola Bohn vándordíjas céllövőversenye. Nemzeti Sport, 1929. december 23. 10. o.

¹⁰ SIMON 1932, 21.; SIMON 1930, 61-62.; SIMON 1931, 35., 61., 64.

¹¹ SIMON 1932, 92.

¹² Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár és Levéltár (ELTE Levéltára) 2/b A Bölcsészettudományi Kar hallgatóinak törzskönyvei, végbizonyítványai és távozási bizonyítványai, 1932/1933. I. A-B, 1932/1933. II. A-B; máshol, feltehetően pontatlanul 1931. június 1-től vagy június 20-tól szerepelt, vö.: HM HIM Központi Irattár (KI) 13204; az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, illetve Somogyi Máté szíves támogatását ezúton is köszönöm.

¹³ Napjainkban a Budapest XI., Budaörsi út 49-53. szám alatti Mária Terézia-laktanya.

¹⁴ Vö.: KI 13204; a honvédségi szolgálat utolsó napja a korabeli, a felvétel alapjául szolgáló egyetemi anyakönyvi lapokon vegyesen: 1932. szeptember 20-23., lásd: ELTE Levéltára 2/b 1932/1933. I. A-B, 1932/1933. II. A-B, 1933/1934. I. A-B, 1934/1935. I. A-B

¹⁵ 1945 júliusában, mint „Tudomány Egyetem /3 év/”, 1946 júniusában, mint „egyetem (befejező szakvizsgák nélkül)” szerepelt, lásd: KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.; Kérdő-ív, 1946. június 4.; Minősítési táblázat, 1949. január 25.); máshol és közvetett hivatkozással tanulmányait az egyetem „orvosi karán kezdte, majd német-angol-filozófia szakos hallgató lett”. Tóth Pál Péter: *Messiasok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 182. o.

¹⁶ ELTE Levéltára 2/b 1932/1933. I. A-B, 1932/1933. II. A-B, 1933/1934. I. A-B, 1934/1935. I. A-B

¹⁷ EOL Halotti anyakönyvi kivonat, Győr, X. kötet, 1921-1947.

¹⁸ Az évközben átvett változást és a nagykorúsítás tényét lásd: ELTE Levéltára 2/b 1933/1934. I. A-B; a hivatkozott időszakban a bírói gyakorlat és jogalkalmazás az 1928. évi magánjogi törvényjavaslatot alkalmazta, ugyanott a magánjogi törvényjavaslat 18. §-a kimondta, hogy az a nagykorú, aki a huszonegyedik életévet betöltötte, vagy az a kiskorú, aki házasságot kötött – s ez utóbbi Bachner Ernő és későbbi felesége, Bikácsi Irén esetében még nem állt fenn – vagy tizennyolcadik életévet betöltötte és a nagykorúsítást a kiskorú érdeke kívánta, a gyámhatóság nagykorúvá nyilváníthatta.

Az egyetemre csak az 1934/1935. tanév őszi szemeszterében tért vissza angol-német szaktanulmányra, miközben ugyanezen félév során a bölcsészeti tanórák kétszeresét kitevő óraszámban hallgatott kísérleti fizikát, kísérleti kémiát, rendszeres anatómiát, általános biológiát, valamint szövettant és fejlődéstant.¹⁹ Feltehetően megpróbálta a bölcsészeti tanulmányait orvosi életpályára cserélni,²⁰ de a tavaszi félévtől ismételten tandíjhátralékos német-angol-filozófia szakos hallgató, aki tovább hallgatott kísérleti fizika és kísérleti kémia tantárgyakat.²¹ Újabb kihagyást követően, 1936 őszén még egy utolsó félévet töltött az egyetemen, ugyancsak tandíjhátralékkal és bölcsészeti tantárgyakat hallgatva, de diplomáját már nem szerezte meg.²²

Életének politikai és katonai vonalai

A felsőfokú tanulmányai utolsó szakaszában közösségi és politikai szerepvállalása erősödött fel. Az egyetemi hallgatóság meghatározó szerveződése volt a tandíjreform-mozgalom, mely gyűjtötte az egyetemi tandíjrendszerrel elégedetlen, szegényebb anyagi háttérrel rendelkező hallgatóságot. Az 1935 őszén újjászerveződött csoport tagjai egy évvel később már a budapesti Egyetemi Kör vezető beosztásait is igyekeztek megszerezni. 1936 során már feltűnt Bachner Ernő személye a mozgalom baloldali (kommunista) szervezői, tagjai között,²³ majd ugyanő 1936. október 24-től az Egyetemi Kör titkára, a Válasz Kiadóhivatal munkatársa.²⁴ A budapesti egyetemi ifjúsági mozgalom tagjaként meghatározó szereplője és szervezője a népi írok, a baloldali(-kommunista) értelmiség, valamint a budapesti és debreceni hallgatóság részvételével 1937 márciusában alakult Márciusi Frontnak, mely válasz kívánt lenni a magyarság korabeli társadalmi problémáira.²⁵ Porga Lajos visszaemlékezése szerint: „[Az] egyetemisták mozgósítása nem okozott különösebb problémát [...]. Egy Szentkirály utcai kis alagsori nyomda tulajdonosa segített a tetszetős vörösbetűs plakátok tervezésében és kinyomtatásában, ám hogy

¹⁹ ELTE Levéltára 2/b 1934/1935. I. A-B, 1934/1935. II. A-B

²⁰ Vö.: TÓTH 1987, 182.

²¹ Az egyetemi tanrendben a kísérleti kémia tantárgyat az orvosi és gyógyszerész, míg a kísérleti fizika tantárgyat az orvosi mellett a bölcsészhallgatók is felvehették. A *[budapesti Királyi Magyar] Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja*. [Királyi Magyar] Egyetemi Nyomda, Budapest, 1934[1932-1937]. 52., 54. o.

²² ELTE Levéltára 2/b 1936/1937. I. A-B

²³ SALAMON Konrád: *A Márciusi Front*. Értekezések a történeti tudományok köréből, új sorozat 92. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980. 15–16. o.

²⁴ Lásd még: *Az Egyetemi Kör és a rektori megbízott harca*. Magyarország, 1937. március 28. 20. o.

²⁵ A mozgalom 1937. március 15. napján, a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében összegyűlt tömeg előtt hirdette meg tizenkét pontját, lásd például: az ország demokratikus átalakítását, a gondolat-, szólás-, sajtó-, gyűlekezési- és szervezkedési szabadságot, az általános, egyenlő, titkos és korrektívum nélküli választójogot, a földreformot, a progresszív adórendszer bevezetését, a minimálbér megfelelő megállapítását stb. KOVÁCS Imre: *A Márciusi Front*. *Hitel*, 1937/2. 154–159. o.; továbbá programjának a korabeli cenzúra által nem közölt azon pontját, miszerint: „[Magyar] revíziót: a Duna-völgyi népek számára a hova tartozandóság (sic!) kérdésébe az önrendelkezési jog tiszteletben tartását. A pánszláv és pángermán imperialista törekvésekkel szemben a Duna-völgyi öncélúság és konföderáció gondolatának megvalósítását.” GERGELY Jenő, GLATZ Ferenc, PÖLÖSKÉI Ferenc (szerk.): *Magyarországi pártprogramok 1919-1944*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1991. 418–419. o.; a Márciusi Frontról lásd még: SALAMON 1980.; TÓTH 1987.; PÉTERFI Gábor: *Féja Géza és a Márciusi Front*. Újkor.hu, 2020. március 20.

idejében elkészüljenek, Pataki (sic!) (Bachner) Ernővel együtt nekünk is hajtani kellett a kézigépet. (Bachner Ernővel a nyomdához közel, az Üllői út 21. számú házban laktunk közös albérlésben. Egyébként emlékem szerint itt fogalmazódott meg a 12 pont első változata is.) A plakátokat is mi ketten ragasztottuk ki a hűvös éjszakában, főként egyetemek, egyetemista kollégiumok környékén. Balszerencsénkre, reggel a tavaszi zápor lemosta a falakról a felhívások nagy részét, így a következő éjszaka kezdhettük előlről. De vasárnap mégiscsak az Egyetemi Kör plakátjai hívtak minden polgárt a Múzeumkertbe.”²⁶

1937. július 1. és 28. között, valamint 1938 június–júliusában egy és két hónap honvédségi szolgálatot, fegyvergyakorlatot teljesített a KÖHI állományában.²⁷ Ezen időszak egybeesett a Magyar Királyi Honvédség fejlesztésével és a magyar katonai rádiófelderítés szervezeti kibontakozásával, amikor a KÖHI és a 8. honvéd híradó osztály állományából egy-egy híradó és rádiófelderítő zászlóaljjal, valamint egy tanosztállyal megalakították a 101. honvéd híradó ezredet.²⁸ 1939 augusztusától novemberéig (máshol decemberéig) egy vegyes magyar–német rádiófelderítő csoport parancsnoka a megszállt Kárpátalján, majd 1940 októberétől (máshol szeptemberétől) novemberéig a 2. vkf. osztály „X” alosztály központi kiértékelő részleg kiértékelő tisztje Budapesten.²⁹

1940. február 12-ével fűszer- és gyarmatáru kis- és nagykereskedelmi egyéni céget alapított a Budapest IX., Sobieski János utca 37. szám alatti székhelyén, egyben lakóhelyén, illetve 1940 és 1943 között konzerv- és terménykereskedő Budapesten.³⁰ Bár korábban személyére nem volt jellemző a kereskedelmi-vállalkozói tevékenység, utóbbi folytatása mögött a második zsidótörvény jogkorlátozó intézkedéseinek közvetett hatása érvényesülhetett.³¹ Részben erről emlékezett meg Vásárhelyi Miklós, amikor akként nyilatkozott, hogy „[Aki] akarta és vállalta ennek a kockázatát, az csinálta. És ha ehhez szerzett még néhány jó, keresztény hamis dokumentumot is, akkor percek alatt el tudott helyezkedni, mert itt annyi zsidó volt, aki boldogan foglalkoztatott olyan »keresztényeket«³², akiket valaki beajánlott, hogy ez egy baloldali érzelmű ember, és nem egy rohadt nyilas. [...] Pataki (sic!) Ernő és még hosszan tudnám sorolni, ezek az árja

²⁶ PORGA Lajos: Múzeumkert – 1937. március 15. *Élet és Irodalom*, 1977/11. 4. o.

²⁷ KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.; Kérdő-ív, 1946. június 4.; Minősítési táblázat, 1949. január 25.)

²⁸ HORVÁTH Csaba: A m. kir. Honvédség felderítő rendszerének alakulása az elmélet és a gyakorlat tükrében, 1938–1940. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2005/1–2. 207. o.; HORVÁTH Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig*. Püldo Kiadó, Budapest, 2006. 130. o.

²⁹ KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.; Kérdő-ív, 1946. június 4.); az 1938 és 1940 közötti, majd az azt követő időszak vonatkozásában és kutatási lehetőségeinek korlátozott voltával összefüggésben egyetértünk Horváth Csaba azon megállapításával, miszerint: „[A] tapasztalatok a későbbiekben is azt mutatták, hogy a korszerű hadvezetés egyik leghatásosabb hadászati felderítési eszköze a rádiófelderítés, vagyis az, amit rádiólehallgatásnak és iránymérésnek neveztek. Ezt a felderítési módot azonban – annak bizalmas jellegénél fogva – sehol nem tárgyalták.” HORVÁTH 2006, 130.

³⁰ *Központi Értesítő*. LXV[–LXVI.] évfolyam, 1940[–1941.]/13. 420. o., 1941/19. 648. o.

³¹ Lásd: 1939. évi IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról.

³² Dőlt kiemelés az eredeti szövegben.

szempontból kifogástalan elvtársak jobbnál jobb állásokban helyezkedtek el, olyannyira, hogy Pataki Ernőnek még saját autója is volt.”³³

Mindezen előzményeket követően, 1940 áprilisában baloldali (kommunista) mozgalomban történő részvétel gyanújával őrizetbe vették és Alagon fogva tartották, majd szabadon engedték és rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték.³⁴ 1941. február 27-én a Kulich Gyula és társai elleni ügyben, az állam és a társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló vétség miatt a Budapesti Királyi Ügyészség emelt vádat vele szemben. Az ügyről a sajtó egy kevésbé hiteles és pártatlan része is tudósított, miszerint „a büntetőtörvényszék gyorsított tanácsa [...] nagyszabású kommunista pert kezdett tárgyalni. A bűnper vádlottjai: [...] Bachner Ernő kereskedő [...]. A vádlottak javarészt zsidók, akik ellen az ügyészség most vádat emelt.”³⁵ Donáth Ferenc, akinek a vallomása alapján sor került az őrizetbevételre akként emlékezett, hogy „Pataki (sic!) Ernő és felesége [Bachner Ernőné, született: Bikácsi Irén] ügyét a bíróság Budapesten tárgyalta. Tudomásom szerint Patakit pár hónapra ítélte a bíróság, azonban az ítéletet felfüggesztették. Patakinét a rendőrség szabadlábra helyezte. Amikor Patakiék a vádiratot megkapták hozzám fordultak tanácsért. Patakiéknak akkor dr. Dusárdy István ügyvédet ajánlottam védőként. Dusárdyt együtt kerestük fel Patakival, aki a védelmet elvállalta.”³⁶ Donáth visszaemlékezése részben feltételezésen alapult, de jellemzően úgy maradt fenn és terjedt el, hogy „[Pataki] Ernő és felesége rendőrhatalósági felügyelet alá került és később megtartott tárgyaláson 3 heti fogházbüntetést kapott.”³⁷

Ezzel szemben, az 1940 áprilisa és 1941 novembere között folyamatban volt büntetőeljárás bármely büntetés kiszabása vagy hátrányos jogkövetkezmény alkalmazása nélkül kerülhetett megszüntetésre Bachner Ernővel szemben. A baloldali (kommunista) mozgalomban történő részvétel gyanúja ellenére nem csak tovább szolgálhatott a (védett) híradó fegyvernem állományában, de 1942. április 1-ével – és 1942. január 1-jei ranggal – tartalékos főhadnaggyá léptették elő.³⁸ Elterjedtsége ellenére Bachner Ernővel nem, illetve feleségével szemben is csak elsőfokon került sor szabadságvesztés büntetés

³³ Kozák Gyula: *Kész a leltár. Vásárhelyi Miklós*. Balassi Kiadó, Budapest, 2017. 43. o.; Vásárhelyi még egyértelműbben fogalmazott Haraszti Sándor példáján keresztül, aki „cégvezető volt az Adria Selyemszövő Gyárban. Mint hivatásos forradalmár persze nem sokat dolgozott, hanem csak dumált és agitált, de mit törődött azzal a Weiss vagy a Kohn, aki annak a tulajdonosa volt. Boldog volt, hogy van egy olyan cégvezetője, akitől nem kell félni, hiszen egy »behóved« [héber, lásd: vagonos, tekintélyes] keresztény ember” Kozák 2017, 44.

³⁴ Budapest Főváros Levéltára (BFL) VII.5.c. A jogszolgáltatás területi szervei (1841-1956), Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék iratai (1917-1950), 4782/1940; lásd még: VARGA László (szerk.): *Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent 1949-1956*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 296–297. o.

³⁵ *Nagyarányú kommunista-bűnpör tárgyalását kezdte meg a gyorsított tanács*. Esti Újság, 1941. április 21. 3. o.; lásd még: *Nagyszabású kommunista bűnper. A vádlottak túlnyomó része zsidó*. Magyar Újság, 1941. április 22. 5. o.

³⁶ VARGA 2001, 298–299.

³⁷ VARGA 2001, 453.

³⁸ *Honvédségi Közlöny a [Magyar Királyi] Honvédség számára*. LCIX. évfolyam, 1942 [–LXXV. évfolyam, 1948]/14. 317–318. o.

kiszabására a Kulich Gyula és társai elleni büntetőügyben.³⁹ Az iratokhoz csatolt vádirat eredeti példányára rávezetett kézírásos megjegyzés alapján a X. rendű vádlott Bachnerrel, mint katona személlyel szembeni eljárást elkülönítették.⁴⁰ Pataky Ernő utólagos, az ügyvel összefüggésben keletkezett, érdemben nem részletezett megjegyzése szerint – „[ítéletre] nem került sor”⁴¹ és ugyanő később sem állította azt, hogy vele szemben és (kommunista) múltjára tekintettel bármely szabadságelvonnással járó büntetés kiszabására, esetleg végrehajtásban felfüggesztésre került volna. A büntetőeljárás egyetlen tényszerű hátrányos következménye lehetett, hogy az egyazon büntetőügyben szereplő feleségétől el kellett válni.⁴²

A büntetőeljárással, majd annak feltételezett megszüntetésével párhuzamosan, 1941. április 9-től a 101. honvéd híradó ezred II. híradó zászlóalj kiértékelő tisztje Kolozsváron, 1942. március 1-től a 101. honvéd híradó ezred, október 1-től a 101. honvéd rádiófelderítő zászlóalj 2. rádiófelderítő század, majd a zászlóalj alárendeltségébe tartozó kiértékelő részleg kiértékelő tisztje. 1942. április 2-ával tartalékos főhadnagy. 1943. január 25-től a 101. honvéd rádiófelderítő zászlóalj 3. (gépkocsizó) rádiófelderítő század parancsnoka Kolozsváron és az Erdélyből Budapestig tartó visszavonulás során.⁴³ A rádiófelderítő század tevékenysége a szovjet mögöttes hadművelleti területtel és a Szovjet Munkás-Paraszt Vörös Hadsereggel szemben szerveződött, célja az ellenséges alakulatok, az összeköttetések és a híradás helyzetének, valamint a harcselekmények megállapítása volt.⁴⁴ 1941 novemberét követően megkapta a Délvidéki Emlékérmet, illetve eredményes szolgálatát a 2. vkf. osztály osztályvezetője kétszer is írásbeli elismerésben részesítette.⁴⁵

A visszavonulás során, 1944. október 19-én önkényesen elhagyta Sződligeten állomásozó csapattestét és visszatért Budapestre. 1944. november elején korábbi baloldali (kommunista) ismerősein keresztül bekapcsolódott az ellenállás katonai szárnyának

³⁹ BFL VII.5.c. 4782/1940 119-120.; vö.: VARGA 2001, 453.; a vád tárgyát képező cselekménye csekély súlyú volt, tekintettel arra, hogy Bachner Ernő személye Donáth Ferenc vallomása alapján és kizárólag a lakásában fellelhető tiltott (baloldali) könyvek elrejtésével összefüggésben merült fel, lásd: VARGA 2001, 296–297.

⁴⁰ BFL VII.5.c. 4782/1940 4., 11.; személyére vonatkozó bármely katonai büntető- vagy fegyelmi eljárás iratai nem voltak fellelhetők.

⁴¹ KI 13204 (Minősítési táblázat, 1949. január 25.); hatásköri és illetékességi szempontokat figyelembe véve nehezen feltételezhető, hogy a 2. vkf. osztály állományába tartozó személy esetében a hasonló tárgyi súlyú bűncselekmény észrevétlenül maradt volna. Egybevetve a folyamatban volt büntetőeljárás (politikai) minőségét és a vádlott beosztásának bizalmi jellegét, a korszakról alkotott képet árnyalja.

⁴² Pataky Ernő 1970 áprilisában akként nyilatkozott, hogy „[A] hadseregnek tulajdonítja első [...] feleségétől [Bachner Ernőné, született Bikácsi Iréntől] történt elválását.” KI 13204 (Tarján János őrnagy feljegyzése, 1970. április 24.)

⁴³ KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.; Kérdő-ív, 1946. június 4.; Minősítési táblázat, 1949. január 25.)

⁴⁴ BAJNAI Gusztáv: A magyar rádiófelderítés kialakulása és működése a kezdetektől a második világháború végéig. *Felderítő Szemle*, 2007/E. 49–51. o.; a magyar rádiófelderítésről a második világháborúban lásd még: RITTER László: A magyar rádiófelderítés a második világháborúban. *Felderítő Szemle*, 2010/2. 149–168. o.

⁴⁵ KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.)

tevékenységébe, ezért részére utóbb hat és fél hónap „partizán” szolgálati idő került beszámításra.⁴⁶ Bachner Ernő utólagos nyilatkozata szerint Oszkó Gyulán keresztül Sólyom Lászlóval állt kapcsolatban és egészen a belvárosi harcokig felderítő tevékenységet végzett, valamint különböző fedőiratok kölcsönös beszerzésével és közvetítésével segítették egymást. Sólyom ezt meghaladóan állította, hogy Bachner „felderítő szervet” létesített.⁴⁷ A nyilatkozatok értékét viszonylagossá teszi Földy Lajos egyazon időszakra vonatkozó visszaemlékezése, miszerint „sikerült felvennem a kapcsolatot Sólyom Lászlóval, illetve sikerült volna, ha a megbeszélt találkozóra Sólyom eljött volna. [...] Ez már az ostrom, Budapest ostromának utolsó szakaszában történt. Később [...] felkerestük, nagyon örült, hogy az ő csoportjához tartoztunk /állítólag/ persze ez mind ilyen karrierista húzás volt csak, egyáltalán nem csinált semmit és mi sem csináltunk semmit, csak készültünk, én készítettem terveket, de hát ezek abban az időben megvalósíthatatlanok voltak.”⁴⁸

A rádiófelderítés megszervezője

A budapesti harcok végétől 1945. április 28-ig a Nemzeti Segély, a Magyar Kommunista Párt és a rendészeti szervek munkáját támogatta Újpesten. Honvédségi jelentkezését követően, május 1-ével ideiglenesen helyezték át, majd ugyanott május 16-ával beosztották a HM Katona Politikai Osztályra (a továbbiakban: HM KPO), ahol a szerveződő Rádió csoport, főcsoport, majd alosztály vezetője lett.⁴⁹ A kinevezése mögötti választásban baloldali (kommunista) meggyőződése⁵⁰ és honvédségi rádiófelderítő tapasztalata vált meghatározóvá,⁵¹ miközben ugyanott a HM KPO osztályvezetőjéhez régebbi személyes kapcsolat nem fűzte.⁵² Nem vitatva szakmai képességeit, kinevezése önmagában nem jelentette a magyar rádióelektronikai felderítés és kódfejtés azonnali újjászervezését. A szolgálat helyzetét nehezítette a megfelelő szaktudással rendelkező személyi állomány és technikai ellátottság hiánya, ezért szükségessé vált a korábban a 2. vkf. osztályon szolgált és a HM KPO-nak megnyert személyek bevonása.⁵³

⁴⁶ KI 13204

⁴⁷ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (HL) VIII. Honvédelmi Minisztérium és vezető szervek, HM Törzsanyaga, 1945-1949, HM 1945. Eln. 124.849 (Sólyom László nyilatkozata, 1945. október 18.)

⁴⁸ FÖLDY Lajos: *Emlékirat*. Budapest, 1989a-b. (kézirat) 17. o.

⁴⁹ HL HM 1945. Eln. 23.700; HL HM 825. d. 5. cs. 22. sz. h. pcs.; HL HM 826. d. 19. sz. h. pcs.

⁵⁰ Lásd még: National Archives and Records Administration (NARA) RG 226 Office of Strategic Services, BDUX-10 11. o.

⁵¹ HL HM 1945. Eln. 23.700; HL HM 825. d. 5. cs. 22. sz. h. pcs.; HL HM 826. d. 19. sz. h. pcs.

⁵² Vö.: Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára (ÁBTL) 2.1. A volt zárt irattár levéltári anyaga, I/14-a 186-187. o.; nem fűzte korábbi kapcsolat sem az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.-hez, sem Pálffy (Oesterreicher) Györgyhöz; a személyére vonatkozó „Személyi adatok” nyilvántartási ív eredeti példánya nem maradt fenn, de az 1945. július 19. napján kelt hiteles másolat alapján a közvetlen előljáró, Pálffy György a „[Még] nem ismerem. Olvashatatlan aláírás s.k.” minősítést alkalmazta, lásd: KI 13204 (Személyi adatok, 1945. július 19.)

⁵³ A magyar rádiófelderítés szervezetről, működéséről és sikereiről lásd: RITTER László: Titkos háború a szovjet blokk és Jugoszlávia között, 1948-1955. *Történelmi Szemle*, 2012/1. 149–168. o.; lásd még: BALOGH Péter: A magyar katonai rádiófelderítés története. *Rendvédelem Történelmi Füzetek*, 2013/31-34. 15–26. o.

1947 februárjától a HM Katona Politikai Csoportfőnökség IV. Rádió (júniusától Rádió felderítő) osztályának vezetője, 1949. február 1-től a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség III. Rádiófelderítő csoportfőnökség csoportfőnöke.⁵⁴ Osztályvezetői, majd csoportfőnöki tevékenységének eredménye, hogy az újjászervezett, korlátozott erőforrásokkal rendelkező és alig néhány éves múltra visszatekintő rádiófelderítés hatékonynak bizonyult, majd fokozatosan megközelítette a korábbi 2. vkf. osztály „X” alosztály és alárendelt szerveinek teljesítményét azzal, hogy alkalmassá vált a rejtjelezett diplomáciai és katonai üzenetváltások lehallgatására és megfejtésére.⁵⁵ Erre az időszakra Farkas Vladimir úgy emlékezett vissza, hogy „[Bognár] Géza adta az ötletet, hogy keressem meg a HM Katonapolitikai (sic!) Osztályán Pataki (sic!) ezredest, mert az ő vezetése alatt felelt operatív-technikai részleg működik. [...] Pataki ezredes barátságosan, de nagyon kimérten fogadott a Katpol Bartók Béla úti főhadiszállásán.⁵⁶ Lényegében semmit sem mutatott meg azzal az indokolással, hogy a katonai elhárítás és hírszerzés tevékenysége egész más technikai eszközöket és módszereket igényel. Egyet azonban nagy büszkén elkotyogott, hogy sikeres diplomáciai rejtjelfejtő részlegük van, ahol a régi Vkf.2. (sic!) »X« részlegének szakemberei dolgoznak. Megkérdeztem tőle, hogy ez miért a katonai elhárítás és hírszerzés feladata. Azt válaszolta, mert mi ébredtünk fel elsőnek, és ezért csináljuk mi.”⁵⁷ Szolgálatáért e körben „a honvédség újjáépítése, fejlesztése, korszerűsítése és demokratikus átnevelése terén kifejtett kimagaslóan értékes és eredményes munkásságának elismerésül” a Magyar Köztársaság Érdemrend tisztikeresztjét adományozták részére.⁵⁸ Visszamenőlegesen 1945. április 1-ével tartalékos százados, rangelőnyzéssel augusztus 1-el tartalékos, majd szeptember 1-el hivatásos őrnagy, 1946. november 1-el alezredes, 1948. augusztus 1-el ezredes.⁵⁹

1950. január 31-ével a honvédelmi miniszter, Farkas Mihály parancsára, de Révész Géza főcsoportfőnök személyének változatlansága mellett a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökséget megszüntették és részeit – a hírszerzést és a rádiófelderítést kivéve – az Államvédelmi Hatóság szervezeti rendjébe tagozták be.⁶⁰ Pataky Ernőt 1950. január 5-én koncepciók eljárásban letartóztatták és szolgálati titoksértés büntette miatt 1950. április 27-én a Budapesti Katonai Törvényszék négy év hat hónap szabadságvesztés-büntetésre ítélte azzal,⁶¹ hogy „[Pataky, humorosan] úgy szokta mondogatni, hogy nagyon megsértődött, amikor csak négy és fél évre ítélték, mert az ő rangjához legalább egy

⁵⁴ HL HM 1948. Eln. 50.815

⁵⁵ RITTER 2012, 137.

⁵⁶ Hivatkozás a HM Katona Politikai Csoportfőnökségre, ami 1947 júniusában költözött a Budapest XI., Bartók Béla út 24–26. szám alatt található Zalka Máté laktanyába.

⁵⁷ FARKAS Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam.* Interart Stúdió, Budapest, 1990. 121–122. o.

⁵⁸ Honvédségi Közlöny, 1948/11. 151.

⁵⁹ Honvédségi Közlöny, 1945/13. 116–117., 1945/18. 169., 1945/23. 225–226., 1946/36. 355., 1948/23. 332.

⁶⁰ HL HM 1950. Eln. 8411, 35.000

⁶¹ HL IX. Igazságügyi szervek, BKB 0020/1950, Katf. 039/1950

*életfogytiglan illetett volna.*⁶² 1950. szeptember 1-ével hivatalból,⁶³ a bűnösség megállapítása és a büntetés kiszabására tekintettel nyugállományba helyezték. A büntetőeljárás megindításának alapja a csoportfőnökség által, a lehallgatott külföldi rádióhírekből készített összefoglaló, mint szolgálati jelentés példányainak volt felesége részére történt átadása volt, mely alapul szolgált és illeszkedett a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség korábbi vezető beosztottjaival szemben indult koncepció eljárások sorába.⁶⁴

Az eljárás megindításában és személyére történt kiterjesztésében szerepet játszhatott, hogy baráti körben már 1949 nyarán hangot adott a Pálffy György ellen indult büntetőeljárással szembeni kifogásainak,⁶⁵ amelyről Radó György akként emlékezett meg, hogy a „[Pataky] Ernő ezredes volt, azt tudom, a katonapolitikán (sic!) volt. És a Farkas Mihállyal tartottak ott egy nagy aktívát, és ott jelentették be Pálffyyék⁶⁶ lebukását és a letartóztatását. És tudom, a szünetben azt mondta nekem az Ernő: »Te – azt mondja –, ezek semmi konkrétumot nem mondtak, semmivel a világon nem bizonyították a Pálffyyék bűnösségét.« Abban az időben! És tudom, hogy a [Révész] Géának én mondtam, és Géza azt mondta nekem: »Tudod, az Ernő nem képezte magát eléggé.«⁶⁷ Hasonló emléket őrzött meg Haraszi Sándor is, aki szerint „[Pataky] egy nagyon jelentős káder, a magyar katonai kémelhárítás egyik vezetője – aki egy Márciusi Frontos fiatalember volt – az ítélet után a Rajk-pörről (sic!) velem akart beszélni, de nem itt Budapesten, hanem kihívott Gödre, a Duna-partra. Ugyanis a Rajk-pörről csak úgy volt hajlandó beszélni velem, hogy arról senki sem tud, hogy azt senki sem hallja és látja. Ott a Duna-parton kölcsönösen megállapodtunk, hogy ez nem lehet igaz, de akkor már benne voltunk, hiába. Őt magát is később letartóztatták és belevonták egy ilyen pörbe. Ő sem akarta elhinni, hogy Rajk a jugoszlávoknak kémkedett, de nem emeltünk nyilvánosan szót ez ellen.”⁶⁸

Egy elfelejtett honvédtiszt tudományos munkássága

A szabadságvesztés büntetés közel kétharmadának kitöltését követően, 1953. szeptember 4. napján közkegyelem alapján szabadult a váci büntetés-végrehajtási intézetből és 1954-ben az Orion Rádiógyár rádiótechnikusaként, majd az Akadémiai Kiadónál

⁶² DÖMÖLKI Bálint: *Emlékkönyv: megemlékezés jeles kollégákról, akik „már nincsenek közöttünk”* előadása a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Informatikatörténeti Fórum, az MTA Kibernetikai Kutató Csoport (MTA KKCs) emlékrendezvényén, 2014. október 15.

⁶³ 1921. évi XXXII. törvény a nemzeti hadsereghez tartozó hivatásos havidíjasoknak és hivatásos (önként továbbszolgáló) altiszteknek, valamint az említett személyek hátramaradottainak katonai ellátásáról 8. §-a alapján.

⁶⁴ OKVÁTH Imre: Katonaperek a „Katpolon” belül, 1948-1953. In: SZEDERJESI Cecília (szerk.): *Megtorlások évszázada. Politikai terror és erőszak a huszadik századi Magyarországon*. Nógrád Megyei Levéltár, 1956-os Intézet, Salgótarján-Budapest, 2008. 134–135., 141–142. o.; ÖTVÖS István: *Koncepcióváltások. A Rajk-per katonai vonala*. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2012. 77. o.

⁶⁵ Vö.: ÁBTL 2.1. IV/32 3.

⁶⁶ Utalás a Rajk László, Pálffy György és más személyekkel szemben indult koncepció büntetőeljárásokra.

⁶⁷ KÖVÉR György: *Biográfia és társadalomtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 32. o.

⁶⁸ KÖVÉR 2014, 32.

helyezkedett el.⁶⁹ Perújítást követően, 1956. szeptember 13-án a Legfelsőbb Bíróság bűncselekmény hiányában felmentette.⁷⁰ Ezt követően a Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: MTA) adatfeldolgozó programozással foglalkozó munkatársaként gépi adatfeldolgozási támogatást nyújtott repülő alkalmassági vizsgálatokhoz, könyvészeti-bibliográfiai adatfeldolgozásokhoz,⁷¹ illetve részese volt az első hazai programvezérelt digitális számítógép megépítésének és alkalmazásának.

Az MTA Elnöksége 1956. szeptember 1-ével szervezte meg az MTA III. Osztályához tartozó Kibernetikai Kutató Csoportját (a továbbiakban: KKCS), mely az 1956-os forradalom és szabadságharc miatt érdemben csak 1957 áprilisában kezdhetette meg a működését.⁷² Pataky 1957 után a Magyar Enciklopédia Szerkesztőség, illetve az MTA Kibernetikai Kutatócsoport munkatársa, a Hollerith- (vagyis lyukkártya) rendszerű gépi feldolgozás szakértője. Először a Magyar Enciklopédia Szerkesztőségének munkatársaként a szerkesztés alatt álló Magyar Enciklopédia 24 kötete 600 szakterületének 100.000 cikkét és 500.000 fogalmát egyeztették egymással az ismétlődések és átfedések elkerülése végett. A gépi rendezési műveletek lényeges eredménye a betűrendezés és a szerkesztés folyamatának az automata gépek lehetőségeihez igazítása volt, ugyanott önálló befejező index-kötetben alkalmas volt közel félmillió adat név- és tárgymutatóban történő rendszerezésére.⁷³

Az ország első számítógépe, az M-3 megtervezése és megépítése ugyancsak az MTA KKCS eredménye volt, ellenben *„az M-3 fejlesztés befejezése sem győzte meg az Akadémiát, hogy a számítógépre a magyar tudománynak szüksége volt. Mai eszünkkel – hiszen ma már az Akadémia portáján is számítógépet használnak – az ember nem tudja megérteni azt a nagy ellenállást, ahogyan az akkori tudósok egy része a számítógépet fogadta. [...] Az ember memóriája véges, így én [Kovács Győző] sem tudom megmondani, hogy ki, miért utasította vissza, még azt is, hogy egyáltalán megnézzé a gépet, ami 1959/60-ban a legnagyobb és legbonyolultabb elektronikus berendezés volt az országban, ráadásul a leggyorsabban tudott alfa-numerikus számítástechnikai feladatokat megoldani. Ráadásul még működött is.”*⁷⁴ Az ellentmondásos helyzet abban is tükröződött, hogy *„[Az] Akadémia testületei nem igazán támogatták az elektronikus számítógép kutatását, szovjet hatásra pedig a kibernetika értékelése volt kedvezőtlen. (Az új szervezet neve is tükrözte ezt a zavaros helyzetet, hiszen kibernetikával valójában senki sem foglalkozott a csoportban, amivel pedig ténylegesen foglalkoztak, az meg nem szerepelt a cégtáblán.)”*⁷⁵

⁶⁹ TÓTH 1987, 182.; lásd még: PATAKY Ernő: Készül a Magyar Enciklopédia. *Villamosság*, 1955/3. 321–322. o.

⁷⁰ HL Bír. BKB 0020/1950, Katf. 039/1950

⁷¹ ÁKOS Károly: A kritikus fusiós frequentia alkalmazásának új módszeréről. *Orvosi Hetilap*, 1961/22. 1051–1052. o.; KÖHALMI Béla: A bibliográfia és az új technika. *Magyar Könyvszemle*, 1958/1-4. 106. o.

⁷² TARJÁN Rezső: A hazai kibernetikai kutatások. *Magyar Tudomány*, 1960/5. 135–192. o.

⁷³ PATAKY Ernő: Gépi adatfeldolgozási módszerek alkalmazása a Magyar Enciklopédia szerkesztésében. *Magyar Könyvszemle*, 1957/1-4. 287–290. o.; lásd még: PATAKY 1955, 321–322.

⁷⁴ KOVÁCS Győző: *50 éve készült el az első hazai elektronikus számítógép, az M-3*. Neumann János Számítógép-tudományi Társaság, Informatikatörténeti Fórum, Budapest, 2011. 21–22. o.

⁷⁵ SZENTIVÁNYI Tibor: A számítástechnika kezdetei Magyarországon. Második rész. *Természet Világa*, 1994/7. 313. o.

Dömölki Bálint visszaemlékezése szerint „[Patakyról] akkor nem tudtuk, hogy [...] 1945 után a katonai titkosszolgálatnál volt [...] és akkor került a KKCS-be programozónak. Hát, programozásról nem sokat tudhatott, előtte viszont ő volt a társaságunkban az egyetlen, aki már látott adatfeldolgozást és a lyukkártyás gépek rejtelseibe ő vezette be a társaságot. De a fő szerepe a KKCS életében az volt, hogy a KKCS evezős szakosztályát ő szervezte és lelkesen vitt el minket mindenféle túrákra és ott csinálta a jó hangulatot.”⁷⁶

Később az M-3 hivatalosan is az MTA első számítógépévé, míg az MTA KKCS Magyarország első számítóközpontjává vált, egyidejűleg 1960. július 1-ével a csoport működését megszüntették és helyette létrehozták az MTA Számítástechnikai Központját.⁷⁷ Pataky Ernő az MTA KKCS, majd Számítástechnikai Központ megközelítőleg 140 fős állományában az alkalmazás területén dolgozott, ahol az M-3 számítógép gazdasági, különösen az Országos Tervhivatal részére végzett feladatok kerültek előtérbe, így jellemzően és kiemelten a népgazdasági kapcsolatok mérlegét jelentő mátrixok számolása, (optimális) termelésprogramozás, a lineáris algebra alkalmazása.⁷⁸ Kovács Győző visszaemlékezése szerint „[A] közgazdasági osztályon készítették elő programozásra (általában a matematikusainkkal dolgoztak együtt, de maguk is programoztak) az alkalmazási feladatokat. Emlékszem a tervhivatali és az árhivatali feladatokra, de valamelyik fuvarozó vállalat részére is készítettek és futtattak programot a teherautók kiállításának optimalizálására stb. A Közgazdasági Osztályon dolgozott Pataky Ernő is, aki például kriptográfiával (sic!) foglalkozott.”⁷⁹

Egy honvédségi komplexusos élet utolsó évei

1969-től az Állami Biztosító Gépiadatfeldolgozó Osztályán helyezkedett el.⁸⁰ 1970 áprilisában a HM Személyi Főcsoportfőnökség már viszonylag későn, korábbi baloldali (kommunista) ismerősei ráhatására kezdeményezte a kapcsolatfelvételt. Az eredeti megkeresés még évekkel korábban és volt felesége közbenjárására, személyesen Aczél Györgyön, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának titkárán keresztül jutott el Czinege Lajos honvédelmi miniszterhez, miszerint „[Pataky Ernővel] rehabilitálása után nem foglalkozott vele senki, bizonyára jól esne neki, ha a HM-től meglátogatnák, elbeszélgetnének vele mostani életéről, körülményeiről.” A kapcsolatfelvételt a HM az egészsége felőli formyszerű érdeklődéssel, kedvezményekkel és további formális rehabilitálásával kívánta kiegészíteni. Pataky minden kedvezményt visszautasított: a honvédségi üdültetést evezős túráira, az egészségügyi ellátást orvos lányára hivatkozással. A részére átnyújtott igényjogosultsági lapot azzal vette át, hogy „emléknek elfogadja”. Bemutatták neki a már két évvel korábban kiállított tartalékos tiszt i igazolványát, amihez fényképet is kértek tőle, de „[Pataky] elvtárs megköszönte a figyelmességünket és arra kért, tolmácsoljam parancsnokaim felé, hogy miután korára és egészségi állapotára való tekintettel számára a katonai rendfokozat csak formai dolog, tekintsenek el az igazolvány átvételétől.”⁸¹

⁷⁶ DÖMÖLKI 2014

⁷⁷ Közlemények. Akadémiai Közlemények, 1960/14. 85. o.

⁷⁸ SZENTIVÁNYI 1994, 313.

⁷⁹ KOVÁCS 2011, 24.

⁸⁰ TÓTH 1987, 182.

⁸¹ KI 13204 (Tarján János őrnagy feljegyzése, 1970. április 24.); az 1968 januárjában kiállított igazolvány fénykép és aláírás nélkül került elhelyezésre személyi okmánygyűjtőjében.

Életének utolsó éveiben, erős testi felépítése ellenére mind jobban betegsége kerekedett felül, illetve „»honvédség kompexusos« lett”⁸², amelyet látogatójának is megindokolt azzal, hogy „[Egyértelműen] tudomásomra adta, hogy az ő életében minden baj okozója a honvédség volt. A hadseregnek tulajdonítja első és második feleségétől történt elválását, meghurcoltatását, betegségét és ami ebből következik, az élet nagy problémái iránt érzett közönyét. Személy szerint egyetlen katonai vezetőre sem neheztel, de a honvédség pusztá említése, szóbahozása olyan emlékeket ébreszt benne, amit szeretne egyszer és mindenkorra végérvényesen lezárni, elfelejteni. Ezért kerüli a katonákkal való kapcsolatot.”⁸³

Pataky Ernő 1974. június 4-én, hosszabb idő óta fennálló betegsége következtében hunyt el Budapesten és a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Felhasznált irodalom:

Levéltári források:

[ÁBTL] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

2.1. A volt zárt irattár levéltári anyaga, I/14-a Pálffy György

2.1. A volt zárt irattár levéltári anyaga, IV/32 Pataki (Bachner) Ernő

[BFL] Budapest Főváros Levéltára

VII.5.c. A jogszolgáltatás területi szervei (1841-1956), Budapesti Királyi

Büntetőtörvényszék iratai (1917-1950), 4782/1940 Kulich Lajos és társai

[ELTE Levéltára] Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár és Levéltár

2/b A Bölcsészettudományi Kar hallgatóinak törzskönyvei, végbizonyítványai és távozási bizonyítványai, 1932-1937

[EOL] Evangélikus Országos Levéltár

A győri ágostai hitvallású evangélikus egyházba áttérők anyakönyve. II. kötet, 1891-

Halotti anyakönyvi kivonat, Győr, X. kötet, 1921-1947

[HL] HM HIM Hadtörténelmi Levéltár

VIII. Honvédelmi Minisztérium és vezető szervek, HM Törzsanyaga, 1945-1949

IX. Igazságügyi szervek, BKB 0020/1950 Pataky (Bachner) Ernő

IX. Igazságügyi szervek, Katf. 039/1950 Pataky (Bachner) Ernő

[KI] HM HIM Központi Irattár

13204 Pataky Ernő

[NARA] National Archives and Records Administration

RG 226 Office of Strategic Services, BDUX-10 I.: Introductory Notes on Hungarian I.S. and Political Police; II.: Katona Politikai Osztály (KPO) Hungarian I.S.; III.: Organization of Katona Politikai Osztály; IV.: Notes on provincial political police; V.: K.P.O. Establishment; VI.: Personnel of Katona Politikai Osztály

⁸² KI 13204 (Tóth Lajos vezérőrnagy levele Nagy József vezérőrnagynak, 1969. szeptember 16.)

⁸³ KI 13204 (Tarján János őrnagy feljegyzése, 1970. április 24.)

[WStLA] Wiener Stadt- und Landesarchiv
Meldeunterlagen der Bundespolizeidirektion Wien, Meldezettel für Unterparteien

Emlékezések, emlékiratok:

DÖMÖLKI Bálint: *Emlékkönyv: megemlékezés jeles kollégákról, akik „már nincsenek közöttünk”* előadása a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Informatikatörténeti Fórum, az MTA Kibernetikai Kutató Csoport (MTA KKCs) emlékredezvényén, 2014. október 15.

FARKAS Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam.* Interart Stúdió, Budapest, 1990.

FÖLDY Lajos: *Emlékirat.* Budapest, 1989a-b. (kézirat)

KOZÁK Gyula: *Kész a leltár. Vásárhelyi Miklós.* Balassi Kiadó, Budapest, 2017.

PORGA Lajos: Múzeumkert – 1937. március 15. *Élet és Irodalom*, 1977/11. 4.

Nyomtatott források:

A [budapesti Királyi Magyar] Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja. [Királyi Magyar] Egyetemi Nyomda, Budapest, 1932[–1937].

Honvédségi Közlöny a [Magyar Királyi] Honvédség számára. LCIX. évfolyam, 1942[– LXXV. évfolyam, 1948].

Közlemények. *Akadémiai Közlemények*, 1960.

Központi Értesítő. LXV[–LXVI.] évfolyam, 1940[–1941].

SIMON Miklós (szerk.): A győri M. kir. Állami Révai Miklós Reáliskola LI[–LIX]. értesítője az 1923/1924. [–1931/32.] iskolaévről. k.n., Győr, 1924[–1932].

Forrásközlések:

VARGA László (szerk.): *Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent 1949-1956.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Sajtóanyagok:

A győri Révai Miklós reáliskola Bohn vándordíjas céllövőversenye. Nemzeti Sport, 1929. december 23. 10.

Az Egyetemi Kör és a rektori megbízott harca. *Magyarság*, 1937. március 28. 20.

Nagyarányú kommunista-bűnpör tárgyalását kezdte meg a gyorsított tanács. *Esti Újság*, 1941. április 21. 3.

Nagyszabású kommunista bűnper. A vádlottak túlnyomó része zsidó. *Magyar Újság*, 1941. április 22. 5.

Szakirodalom:

ÁKOS Károly: A kritikus fusiós frequentia alkalmazásának új módszeréről. *Orvosi Hetilap*, 1961/22. 1051–1052.

BAJNAI Gusztáv: A magyar rádiófelderítés kialakulása és működése a kezdetektől a második világháború végéig. *Felderítő Szemle*, 2007/E. 37–52.

BALOGH Péter: A magyar katonai rádiófelderítés története. *Rendvédelem Történeti Füzetek*, 2013/31-34. 15–26. o.

GERGELY Jenő, GLATZ Ferenc, PÖLÖSKEI Ferenc (szerk.): *Magyarországi pártprogramok 1919-1944*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1991.

HORVÁTH Csaba: A m. kir. Honvédség felderítő rendszerének alakulása az elmélet és a gyakorlat tükrében, 1938-1940. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2005/1-2. 188–213. o.

HORVÁTH Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig*. Püldo Kiadó, Budapest, 2006.

KOVÁCS Győző: *50 éve készült el az első hazai elektronikus számítógép, az M-3*. Neumann János Számítógép-tudományi Társaság, Informatikatörténeti Fórum, Budapest, 2011.

KOVÁCS Imre: A Márciusi Front. *Hitel*, 1937/2. 154–159. o.

KÓHALMI Béla: A bibliográfia és az új technika. *Magyar Könyvszemle*, 1958/1-4. 97–108. o.

KÖVÉR György: *Biográfia és társadalomtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2014.

OKVÁTH Imre: Katonaperek a „Katpolon” belül, 1948-1953. In: SZEDERJESI Cecília (szerk.): *Megtorlások évszázada. Politikai terror és erőszak a huszadik századi Magyarországon*. Nógrád Megyei Levéltár, 1956-os Intézet, Salgótarján-Budapest, 2008. 125–142. o.

ÖTVÖS István: *Koncepcióváltások. A Rajk-per katonai vonala*. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2012.

PATAKY Ernő: Gépi adatfeldolgozási módszerek alkalmazása a Magyar Enciklopédia szerkesztésében. *Magyar Könyvszemle*, 1957/1-4. 287–290. o.

PATAKY Ernő: Készül a Magyar Enciklopédia. *Villamosság*, 1955/3. 321–322. o.

PÉTERFI Gábor: *Féja Géza és a Márciusi Front*. Újkor.hu, 2020. március 20.

RITTER László: A magyar rádiófelderítés a második világháborúban. *Felderítő Szemle*, 2010/2. 149–168. o.

RITTER László: Titkos háború a szovjet blokk és Jugoszlávia között, 1948-1955. *Történelmi Szemle*, 2012/1. 133–160. o.

SALAMON Konrád: *A Márciusi Front*. Értekezések a történeti tudományok köréből, új sorozat 92. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.

SZENTIVÁNYI Tibor: A számítástechnika kezdetei Magyarországon. Második rész. *Természet Világa*, 1994/7. 312–316. o.

TARJÁN Rezső: A hazai kibernetikai kutatások. *Magyar Tudomány*, 1960/5. 135-192.

TÓTH Pál Péter: *Messiások*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.